

Perkembangan dan Cabaran terhadap Pengawalseliaan Pembiayaan Institusi Pembiayaan Mikro di Malaysia

SITI AMIRA YAACOB
RUZIAN MARKOM

ABSTRAK

Pembiayaan mikro merupakan instrumen kewangan bertujuan membasmi kemiskinan dengan memberi peluang kepada golongan miskin dan berisiko. Aktiviti pembiayaan mikro telah mula dilaksanakan di peringkat antarabangsa termasuk di Jerman, Indonesia, Filipina, Thailand, Bangladesh dan Malaysia. Pelbagai model pembiayaan telah dilaksanakan oleh institusi kewangan dan agensi pembiayaan mikro. Kesemua model berkongsi objektif yang sama iaitu pemberian pembiayaan kewangan kepada golongan miskin bagi memulakan perniagaan yang menjana pendapatan. Pengawalseliaan kesemua institusi pembiayaan adalah dikawal oleh undang-undang yang berbeza. Penulisan ini bertujuan mengkaji perkembangan dan cabaran terhadap pengawalseliaan pembiayaan di institusi pembiayaan mikro di Malaysia. Dapatan kajian menunjukkan ketidakseragaman undang-undang dalam mengawalselia institusi pembiayaan mikro. Kajian ini adalah kajian doktrinal undang-undang tulen. Data kajian diperolehi dari statut, buku dan artikel berkaitan. Akhirnya, kajian ini mencadangkan agar penambahbaikan terhadap pengawalseliaan institusi pembiayaan dilaksanakan bagi memantapkan kerangka pelaksanaan pembiayaan mikro sedia ada.

Kata kunci: Pembiayaan mikro; perundangan, institusi kewangan; agensi pembiayaan mikro; membasmi kemiskinan

ABSTRACT

Microfinance is a financial instrument aimed at eradicating poverty by providing opportunities to the poor and at -risk. Microfinance activities have begun to be implemented internationally, including in Germany, Indonesia, the Philippines, Thailand, Bangladesh and Malaysia. Various financing models have been implemented by financial institutions and microfinance agencies. All models share the same objective of providing financing to the poor to start income-generating businesses. The regulation of all financing institutions is governed by different laws. This paper aims to study the challenge and development of financing in microfinance institutions in Malaysia. The findings of the study indicate the inconsistency of laws in regulating microfinance institutions. This study is a doctrinal study of pure law. Study data were obtained from statutes, books and related articles. Finally, this study recommends that improvements to the regulation of financial institutions to be implemented to strengthen the existing microfinance implementation framework.

Keyword: microfinance; legal ; financial institution; microfinance agency; poverty eradication

PENGENALAN

Pembiayaan mikro merupakan instrumen kewangan kepada golongan berpendapatan rendah dan berisiko. Terdapat pelbagai bentuk bantuan sama ada tunai, deposit, bayaran perkhidmatan, pemindahan wang dan insuran. Tujuan pembiayaan ini ialah untuk mengembangkan ekonomi seterusnya memperbaiki taraf kehidupan mereka melalui satu program yang menyalurkan pinjaman berskala kecil dengan membiaya projek.¹

KONSEP PEMBIAYAAN MIKRO SEBAGAI PRAKARSA RANGKUMAN KEWANGAN

AGENDA MATLAMAT PEMBANGUNAN MAMPAN 2030

Pembiayaan mikro merupakan satu prakarsa rangkuman kewangan di bawah rangka pertumbuhan pembangunan yang mampan oleh Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu. Agenda pertumbuhan pembangunan yang mampan ini bertujuan mencapai

taraf kehidupan yang layak bagi semua orang di dunia yang sihat sebelum 2030. Ia kali pertama diperkenalkan di Persidangan Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu pada 2012 di Rio de Janeiro dengan 11 agenda utama. Pada 2015 melalui Perhimpunan Agung Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu telah menetapkan semula sebanyak 17 agenda utama perlu ditekankan dalam usaha mencapai matlamat merangka masa depan yang inklusif, adil, makmur dan mampan. Ia dirangka untuk menangani kemiskinan, kelaparan, AIDS, ketidakadilan, perubahan iklim, kemerosotan persekitaran dan diskriminasi terhadap wanita serta gadis. Antara agenda di bawah pelan ini adalah menghapuskan kemiskinan, pendidikan untuk semua, akses kepada usaha perancangan keluarga yang moden dan pemberdayaan wanita.²

AGENDA RANGKUMAN KEWANGAN

Salah satu agenda penting di bawah pertumbuhan pembangunan mampan tersebut adalah menghapuskan kemiskinan. Agenda rangkuman kewangan ini telah dilaksanakan di Malaysia sebagai mendukung aspirasi pertumbuhan pembangunan mampan tersebut. Negara Malaysia mengakui bahawa rangkuman kewangan ini berperanan penting dalam memastikan pertumbuhan ekonomi jangka panjang yang berterusan. Ianya penting untuk mewujudkan masyarakat yang lebih saksama di mana akses kepada kewangan ini membantu dalam menyokong dan melindungi segmen masyarakat yang kurang mendapat perkhidmatan kewangan. Malaysia telah memperkenalkan Rangka Rangkuman Kewangan di bawah Pelan Rangka Kerja Sektor Kewangan (2011-2020). Pelan rangka kerja ini menetapkan visi di mana satu sistem kewangan terbaik yang inklusif perlu dilaksanakan kepada semua golongan masyarakat termasuk yang tidak layak bagi mempunyai akses kepada sistem kewangan yang berkualiti, berpatutan dan penting dalam memenuhi keperluan terhadap kemakmuran bersama.³

AGENDA WAWASAN KEMAKMURAN WAWASAN BERSAMA 2030

Selain daripada inisiatif pelan rangkuman kewangan, Malaysia turut telah memperkenalkan Wawasan Kemakmuran Bersama (WKB) 2030 pada 2018 sebagai hala tuju negara dalam Rancangan Malaysia Ke-11. Ia merupakan matlamat untuk menjadikan Malaysia negara membangun secara mampan seiring

dengan pengagihan ekonomi yang adil, saksama dan inklusif pada semua peringkat kumpulan pendapatan, etnik, wilayah dan rantaian bekalan. Ia menekankan prinsip kesaksamaan kerberhasilan. Ini bertujuan menghasilkan taraf hidup yang wajar bagi semua rakyat Malaysia pada 2030 seiring dengan agenda pertumbuhan pembangunan yang mampan oleh Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu. Agenda ini memerlukan transformasi model ekonomi dan penstrukturan ekosistem perniagaan selain daripada memperkasa dasar dan perancangan sedia ada.⁴

DASAR KEUSAHAWANAN NEGARA

Industri pembiayaan mikro di Malaysia mampu berkembang baik dengan sokongan daripada kerajaan. Contohnya Kementerian Pembangunan Usahawan telah diberi tanggungjawab bagi merangka ekosistem keusahawanan yang berdaya saing, kompeten dan bersepadu serta mempunyai impak yang menyeluruh dalam membangunkan pertumbuhan ekonomi negara. Dasar keusahawanan negara telah dibentuk bagi merangka strategi jangka panjang negara bagi menjadikan Malaysia sebagai sebuah negara keusahawanan yang hebat menjelang 2030. Dasar ini menggariskan beberapa objektif diantaranya mewujudkan ekosistem keusahawanan yang holistik dan kondusif bagi menyokong agenda pembangunan sosio ekonomi negara Malaysia yang inklusif, seimbang dan mampan. Bagi menjayakan objektif ini, kerangka dasar keusahawanan negara telah dibentuk dengan 7 elemen utama iaitu pasaran, dasar dan polisi, pembiayaan, sokongan, budaya, kemahiran dan bakat, teknologi dan inovasi. Dasar keusahawanan negara yang dirangka ini dijangka mampu melonjakkan negara untuk berada dalam senarai 20 buah negara teratas dalam kedudukan Indeks Antarabangsa menjelang 2030.⁵

LAPORAN BANK NEGARA 2021

Bank Negara Malaysia (BNM) terus menunjukkan komitmen dalam usaha pemulihan ekonomi pada era pandemik. Pada tahun 2020, Bank Negara Malaysia lebih menumpukan usaha dalam menangani cabaran ekonomi yang timbul akibat daripada pandemik. Satu produk baru telah direka bagi memenuhi keperluan khusus segmen yang kurang mendapat akses kepada perkhidmatan kewangan. BNM telah memulakan program rintis i-TEKAD yang menggabungkan kewangan sosial dengan pembiayaan mikro dan latihan berstruktur. Seterusnya bagi membantu merangsang keupayaan

industri Perusahaan Kecil dan Sederhana (PKS), BNM telah meningkatkan peruntukan bantuan pembiayaan di bawah dana BNM daripada 9.1 bilion kepada RM 23.1 bilion. Kemudahan ini disalurkan melalui institusi kewangan yang bertujuan memberikan bantuan tunai segera kepada PKS yang terkesan dengan pandemik.⁶

PELAKSANAAN PEMBIAYAAN MIKRO

Pelaksanaan pembiayaan mikro bermula sejak abad ke-18 secara kecil-kecilan dan berkembang dengan pesat seiring kemajuan teknologi semasa. Bermula pada tahun 1800, Friedrich Wilhelm Raiffeisen pengasas "credit union" telah mula memberikan pinjaman kepada ahli persatuan tersebut. Hasil laporan jawatankuasa tersebut bersetuju mempraktikkan sistem Raiffeisen sebagai penyelesaian kepada masalah kewangan petani luar bandar. Idea sistem ini seterusnya tersebar secara meluas di Jerman.⁷

Bank Pertanian dan Koperasi Pertanian (BAAC) di Thailand memulakan operasi pada tahun 1966 dengan memberi pembiayaan tunai kepada para petani untuk mendapatkan modal bagi tujuan mengembangkan sektor pertanian. BAAC berfungsi menyediakan pinjaman pada kadar faedah yang rendah terus kepada petani. Kebanyakan pinjaman adalah untuk jangka masa pendek dan sederhana. Mulai 1993 pinjaman turut diberikan kepada petani bagi tujuan pembinaan rumah kecil dan aktiviti lain bukan pertanian.⁸ Pelan pembiayaan seperti ini telah terbukti bukan sahaja membantu para petani meluaskan projek pertanian tetapi pada masa sama mereka berpeluang membuat pinjaman bagi kediaman dan sektor perniagaan bukan pertanian.

Pada tahun 1970an Bank Rakyat Indonesia mula beroperasi sebagai Bank Pembangunan Pertanian. Ia merupakan sebahagian daripada projek BIMAS (Bimbingan Massal) kerajaan yang ditubuhkan di bawah program Unit Desa. Program ini bertujuan memperkasa tanaman padi bagi menghasilkan beras. Pinjaman diberikan kepada petani bagi menjalankan aktiviti pertanian. Misi utama bank adalah memberikan akses kewangan kepada golongan miskin dan tidak berkemampuan.⁹ Melalui pinjaman seperti ini petani berupaya meluaskan projek tanaman dan memberi lebih pulangan dan hasil bagi meningkatkan ekonomi mereka.

Seterusnya, tahun 1974, Dr Muhammad Yunus melalui pemerhatiannya mendapati golongan wanita di sebuah perkampungan yang menjalankan aktiviti

menganyam bakul daripada buluh mendapatkan pinjaman modal yang kecil dari peminjam wang di kampung atau pekan tersebut dan sebagai balasan peminjam wang tadi akan mengambil sebahagian besar hasil jualan bakul tersebut sebagai bayaran manakala wanita yang meminjam hanya dibayar upah dengan nilai yang amat kecil. Hasilnya, satu pinjaman yang lebih sistematik dan teratur telah disediakan untuk mendapatkan kembali kesemua hasil jualan bakul yang diusahakan dan pada masa yang sama mereka juga berupaya membayar semula pinjaman yang dibuat. Sistem ini dikenali sebagai pembiayaan mikro dipelopori oleh Grameen Bank di Bangladesh.¹⁰ Model Grameen menasaskan peminjam dari kawasan perkampungan dan selalunya golongan wanita dari kumpulan berpendapatan rendah. Pemilihan peminjam dikenalpasti melalui satu ujian yang dikenakan bagi mengenalpasti kumpulan miskin tegar yang menjalankan aktiviti ekonomi yang menjana pendapatan.¹¹ Model ini berasaskan kumpulan rakan sebaya di mana pinjaman diberikan kepada kumpulan yang dianggotai oleh 4 hingga 7 orang di mana mereka sukarela menjamin pinjaman secara berkumpulan tersebut. Pinjaman seterusnya hanya akan diberikan sekiranya semua ahli menunjukkan komitmen kepada bayaran dan bayaran balik biasanya dibuat secara mingguan.¹²

Sebelum kewujudan pelbagai jenis institusi pembiayaan yang menawarkan pembiayaan mikro di Malaysia, konsep pembiayaan mikro telah dipelopori oleh Gerakan Koperasi yang bermula pada tahun 1922. Penjajah Inggeris telah meluluskan Akta Pertubuhan Koperasi Tanah Melayu yang berasaskan The Indian Cooperative Society Act of 1922. Gerakan Koperasi ini bertujuan menghapuskan penindasan dan ketidakadilan oleh peminjam wang yang terdiri daripada ceti atau tauke kepada petani. Ia memberi laluan keluar kepada masyarakat luar bandar daripada tanggungan keberhutangan yang tinggi dan menyemai semangat tolong menolong di kalangan ahli koperasi. Koperasi kredit yang pertama ditubuhkan ialah Syarikat Bekerjasama-sama Jimat Cermat dan Pinjam Wang Pekerja-pekerja Jabatan Pos dan Telekom Berhad manakala di luar Bandar, manakala koperasi pertama ialah Syarikat Kampung Tebuk Haji Musa bekerjasama dengan Tanggungan Berhad Parit Buntar, Krian, Perak yang didaftarkan pada Dis 1923.¹³

Seterusnya, program pembiayaan mikro yang pertama di Malaysia bermula dengan Amanah Ikhtiar Malaysia pada tahun 1988. Misi utama program tersebut adalah membantu menyediakan pembiayaan

kepada golongan miskin untuk membiayai sebarang aktiviti ekonomi yang boleh menjana pendapatan. Seterusnya program ini berkembang dengan positif apabila Skim pembiayaan mikro diperkenalkan pada tahun 2006 di bawah Rangka Kerja Pembiayaan Mikro Kebangsaan. Skim ini dilaksanakan melalui akses yang pantas, mudah dan senang kepada pembiayaan perniagaan tanpa cagaran daripada institusi kewangan peserta.¹⁴ Malaysia mengaplikasikan model Grameen Bank yang dimulakan di Bangladesh dan pelan pembiayaan ini masih diteruskan dengan meluas di Malaysia selepas ia menunjukkan hasil yang positif.

Selain dari koperasi dan AIM, konsep Ar rahn juga telah diperkenalkan di Malaysia di mana ia adalah salah satu konsep pembiayaan mikro yang bertujuan memberikan modal tunai kepada golongan berpendapatan rendah. Ar rahn merupakan satu skim gadaian yang berteraskan Islam. Skim ini menyediakan pembiayaan tunai dengan cara pemilik emas mencagarkan sejumlah emas kepada institusi Ar rahn. Ia merupakan salah satu cara mendapatkan modal tunai dengan mudah, pantas dan selamat. Objektif utama skim ini ialah membantu menyediakan modal kepada peniaga kecil. Muassasah Gadaian Islam Terengganu adalah yang pertama ditubuhkan di Malaysia hasil inisiatif Malis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu.¹⁵ Seterusnya, Koperasi pertama yang menjalankan Ar-Rahn di Malaysia ialah Koperasi Bank Rakyat pada Oktober 1993 diikuti dengan Bank Islam Malaysia Berhad pada 1998 dengan kerjasama YPEIM. Manakala koperasi YPEIM pula memulakan operasi pada tahun 2000. Konsep ini mempunyai beberapa kelebihan seperti penggadai tidak dikenakan faedah. Penggadai perlu membayar upah simpan selama yang dipersetujui mengikut jumlah pinjaman yang diterima. Tempat simpanan emas adalah selamat dan barang yang digadaikan dilindungi insuran. Sekiranya penggadai gagal mematuhi perjanjian untuk membuat bayaran balik dalam tempoh yang dipersetujui, maka barang emas tersebut akan dilelong dan sekiranya terdapat lebih ia akan diserahkan kepada penggadai emas.¹⁶

Perbincangan di atas jelas menunjukkan pembiayaan mikro adalah pembiayaan alternatif kepada golongan petani, berpendapatan rendah dan berisiko. Asas pembentukan pembiayaan ini adalah amanah dan saling mempercayai. Justeru, berasaskan kepada kepercayaan, pembiayaan ini cenderung dilaksanakan oleh perniagaan kecil yang melibatkan wanita.

MODEL PEMBIAYAAN MIKRO

Sejak diperkenalkan pelan pembiayaan mikro ini telah mengalami pelbagai pengubahsuaian bagi memenuhi keperluan peminjam dan juga pembiaya. Terdapat pelbagai jenis model pembiayaan mikro mengikut keperluan penubuhannya. Antaranya adalah model Village Banking dibangunkan oleh Yayasan Bantuan Komuniti Antarabangsa (FINCA) pada awal tahun 1980-an dengan keanggotaan bermula 30 hingga 50 orang terutamanya wanita. Pada permulaan program pembayaran balik adalah dengan bijirin. Modal pinjaman berjumlah BOB 60 diberikan pada perjumpaan pertama kepada sesiapa yang berminat menjadi ahli dan akur kepada syarat tanggungjawab bersama. Diberikan tempoh sehingga 1 tahun setiap individu tanpa caj faedah keuntungan. Selain itu, simpanan wajib berjumlah 20% setahun dikenakan ke atas setiap ahli.¹⁷ Selain itu kumpulan Solidariti Latin Amerika dibangunkan oleh ACCION bertujuan memberi pinjaman kepada ahli individu dalam kumpulan seramai 4 hingga 7 orang. Setiap ahli akan menjamin secara bersilang pinjaman yang dibuat oleh ahli kumpulan yang lain. Peminjam terdiri daripada golongan wanita yang menerima pinjaman yang kecil dan jangkamasa bayaran balik yang pendek.¹⁸ Seterusnya, kesatuan kredit di Jerman oleh Freidrich Wilhelm Raiffeisen yang ditubuhkan dalam kalangan ahli sesebuah kumpulan ataupun organisasi di mana mereka bersetuju menyimpan sejumlah wang bersama ahli lain dan menjadikan simpanan tersebut sebagai pinjaman antara satu sama lain dengan kadar faedah pinjaman yang berpatutan.¹⁹ Terdapat juga, kumpulan SUSU di Ghana. Ia bermaksud kecil dan merujuk kepada pelan simpanan yang ditawarkan kepada golongan miskin. Golongan miskin yang ingin mengambil bahagian dalam skim ini boleh menyumbang simpanan yang kecil kepada pemungut SUSU yang telah dilantik bagi satu tempoh yang telah dipersetujui.²⁰ Pada tahun 1990an, Bank Komuniti di Nigeria menjadikan sesebuah komuniti sebagai satu unit dan menubuhkan sebuah institusi rasmi atau separa rasmi bagi menyalurkan bantuan kewangan mikro. Institusi ini ditubuhkan dengan sokongan dan bantuan badan bukan kerajaan di mana turut mengambil penduduk dalam komuniti tersebut untuk bersama menyelaras program dan aktiviti kewangan di bank tersebut.²¹ Kumpulan Rosca Rotating Saving & Credit Association pula menyediakan tabungan dikenali Kelompok Bantuan Diri yang saling membantu atau Self Help Group

(SHG) di mana ahli kumpulan terdiri daripada keluarga dan jiran serta memberi peluang ahli untuk berinteraksi sesama mereka dan juga sangat terkenal di kalangan wanita.²² Akhirnya, Model Grameen diperkenalkan oleh pengasasnya Dr Muhammad Yunus dan menyasarkan peminjam dari kawasan perkampungan dan selalunya golongan wanita daripada kumpulan berpendapatan rendah. Pemilihan peminjam dikenalpasti melalui satu ujian yang dikenakan bagi mengenalpasti kumpulan miskin tegar yang menjalankan aktiviti ekonomi yang menjana pendapatan. Model ini berasaskan kumpulan rakan sebaya di mana pinjaman diberikan kepada kumpulan yang dianggotai oleh 4 hingga 7 orang di mana mereka sukarela menjamin pinjaman secara berkumpulan tersebut. Pinjaman seterusnya hanya akan diberikan sekiranya semua ahli menunjukkan komitmen kepada bayaran dan bayaran balik biasanya dibuat secara mingguan.²³ Pembiayaan mikro di Malaysia disalurkan melalui beberapa buah institusi kewangan. Akses kepada pembiayaan ini dipantau oleh suatu sistem maklumat kredit yang diiktiraf. Melalui sistem kredit ini, perusahaan mikro berupaya menyediakan sejarah kredit dan penarafan kredit di mana ia membantu perusahaan mikro mengakses pembiayaan bagi mengembangkan perniagaan dengan kadar pembiayaan yang lebih baik. Usahawan mikro pada masa kini turut ditawarkan khidmat nasihat berkaitan kewangan yang membantu meningkatkan produktiviti dan kecekapan.

Berpandukan kepada model-model yang telah dibincangkan, terdapat beberapa ciri pembiayaan mikro seperti berikut.

PEMBIAYAAN TANPA PENJAMIN/CAGARAN

Kriteria utama pembiayaan mikro ialah kemudahan akses kepada pinjaman kewangan yang bertujuan membantu golongan yang tidak mempunyai

keupayaan dari segi kewangan, ekonomi dan juga ilmu pengetahuan terutama golongan wanita disebabkan faktor kemiskinan yang membelenggu golongan tersebut. Pembiayaan ini disediakan dan diberikan bagi memudahkan golongan miskin yang tidak mempunyai pendapatan dan sukar mendapatkan modal bagi memulakan sebarang perniagaan yang boleh mendatangkan keuntungan dan menjadi pekerjaan kepada mereka seterusnya mengeluarkan mereka daripada bulatan kemiskinan tersebut. Golongan miskin terus dibelenggu kemiskinan disebabkan beberapa faktor.²⁴

PINJAMAN BERSKALA KECIL, MUDAH DAN PANTAS

Selain itu pembiayaan ini turut disifatkan sebagai penyelesaian kepada masalah kemiskinan melalui pinjaman berskala kecil yang diberikan kepada mereka. Pinjaman yang diberikan adalah dalam skala kecil dan sederhana serta penerima pembiayaan ini terdiri daripada usahawan kecil untuk dijadikan modal aliran tunai dan modal pusingan bagi membeli barangan atau peralatan yang digunakan untuk meneruskan perniagaan.

PERKEMBANGAN INSTITUSI PEMBIAYAAN MIKRO DI MALAYSIA

Setelah meneliti konsep pembiayaan mikro yang terawal diperkenalkan di Malaysia seperti Koperasi dan Ar rahn, kajian ini akan menjurus kepada perkembangan institusi pembiayaan mikro yang telah dipilih iaitu Amanah Ikhtiar Malaysia, TEKUN, YUM, BSN dan BKRM. Kerajaan Malaysia amat komited dan fokus dalam usaha membantu kumpulan sasaran iaitu miskin tegar melalui skim pembiayaan mikro yang ditawarkan melalui beberapa institusi kewangan sama ada institusi berditri sendiri atau melalui institusi perbankan.

JADUAL 1. Peranan Institusi Pembiayaan Mikro di Malaysia

Bil	Nama Institusi	Peranan
1	Amanah Ikhtiar Malaysia(AIM)	AIM menyediakan pinjaman berbentuk kumpulan di mana setiap ahli dalam kumpulan tersebut bertanggungjawab di antara satu sama lain dalam memastikan kesemua ahli membuat pembayaran balik pinjaman. AIM amat menekankan disiplin dan sebagai ganti kepada penjamin bagi pembiayaan, setiap ahli dalam kumpulan adalah penjamin untuk setiap ahli yang lain. Setiap ahli berfungsi memberikan sokongan dan tekanan pada masa yang sama bagi ahli kumpulan membuat bayaran balik pinjaman. Kumpulan ini pula diawasi secara dekat dan ketat oleh kakitangan AIM bagi memastikan objektif pinjaman tercapai. Kakitangan AIM akan memastikan peminjam menggunakan pinjaman tersebut menurut pelan perniagaan asal dan menjalankan perniagaan sehingga berjaya menjana pendapatan. ²⁵

bersambung ...

... sambungan

2	Yayasan Usaha Maju Sabah(YUM)	Menyediakan kemudahan kepada lebih ramai penduduk Sabah. Kumpulan sasar YUM adalah golongan wanita seperti ibu tunggal, peniaga kecil, penternak dan usahawan. Selain daripada pinjaman YUM turut menawarkan latihan keusahawanan, motivasi, simpan kira dan kemahiran. YUM menawarkan skim pinjaman seperti pinjaman am, usahawan, baik pulih rumah, bazar Ramadan dan tabung kecemasan untuk pemohon yang berkelayakan. ²⁶
3	Tekun	Menyediakan latihan dan khidmat bimbingan serta sokongan dan jaringan usahawan kepada peminjam. Tekun sehingga hari ini komited dalam menyediakan bantuan pembiayaan kepada usahawan di mana permintaan terhadap pembiayaan meningkat setiap tahun. ²⁷
4	Bank Simpanan Nasional	Menyediakan kemudahan pinjaman melalui skim tertentu seperti Skim Pinjaman Perniagaan Mikro BSN pinjaman sehingga RM 50,000-00, Skim Pembiayaan BSN Microplus di mana jumlah maksimum pinjaman yang ditawarkan meningkat kepada RM 250,000-00. ²⁸
5	Agrobank	Menyediakan pinjaman untuk usahawan berkaitan pertanian. Skim pinjaman termasuk Kredit mikro, Paddy-I, Tanaman Semula Kelapa Sawit-I, Machinery & Equipment Financing-I, Pembiayaan Modal Kerja-i, Tabung untuk Makanan, Strategic Alliance Financing-I dan Program Pembiayaan Agro Bakti. ²⁹
6	Bank Rakyat	Menawarkan Jumlah pembiayaan yang ditawarkan bermula daripada RM 1000 sehingga RM 50,000-00 bagi tempoh pembiayaan minimum 3 bulan dan maksimum 5 tahun. Margin pembiayaan maksimum adalah sebanyak 90% daripada modal pusingan dan atau perbelanjaan kapital. Penjamin adalah diperlukan bagi syarikat Sdn Bhd. Skim pinjaman seperti Pembiayaan Mikro Penjaja dan Peniaga Kecil, Skim Pembiayaan Pembangunan Luar Bandar, Pembiayaan Mikro I ME2 dan skim Credit Guarantee Corporation. ³⁰

Sumber: Penulis

Jadual 1 di atas jelas menunjukkan pembiayaan mikro telah disediakan kepada peminjam yang berkelayakan melalui institusi berdaftar seperti AIM, YUM, TEKUN dan melalui bank seperti Bank Simpanan Nasional, Agrobank dan Bank Rakyat. Kedua-dua jenis institusi ini mempunyai peranan dan kaedah pemantauan yang berbeza mengikut objektif penubuhan institusi tersebut.

UNDANG-UNDANG

Secara umumnya tiada governan atau undang-undang mahupun Akta yang jelas boleh digunakan bagi mengawalselia aktiviti pembiayaan Mikro di Malaysia. Pada masa ini aktiviti pengurusan Pembiayaan Mikro adalah tertakluk kepada Undang-undang Kontrak 1950 dan Akta Perkhidmatan Kewangan Islam 2013. Ketiadaan undang-undang atau Akta yang spesifik bagi pembiayaan Mikro ini telah menyebabkan setiap Institusi Perbankan di Malaysia ini melaksanakan proses penguatkuasaan menurut prosedur perundangan yang berlandaskan Akta Kontak 1950 sebagai sumber utama. Akta Perkhidmatan Kewangan 2013 (FSA) dan Akta Perkhidmatan Kewangan Islam 2013 (IFSA) berkuat kuasa pada 30 Jun 2013. Akta ini berfungsi mengawalselia aktiviti institusi kewangan di Malaysia. Akta baru ini mendukung dan menyokong

serta mengembangkan lagi pertumbuhan dalam sistem kewangan dan ekonomi serta menyediakan perlindungan kepada pengguna.

FSA dan IFSA menggabungkan beberapa undang-undang yang berasingan untuk mengawal selia sektor kewangan di bawah rangka kerja perundangan tunggal masing-masing untuk sektor kewangan konvensional dan Islam, iaitu, Akta Bank dan Institusi-Institusi Kewangan 1989, Akta Bank Islam 1983, Akta Insurans 1996, Akta Takaful 1984, Akta Sistem Pembayaran 2003 dan Akta Kawalan Pertukaran Wang 1953 yang dimansuhkan pada tarikh yang sama. Undang-undang yang baru ini dibentuk agar lebih jelas dan telus dari sudut pentadbiran dan perlaksanaannya. Matlamat penyeliaan dan akauntabiliti Bank Negara amat jelas ditafsirkan bagi mencapai objektif utama dalam memelihara kestabilan aktiviti kewangan. Pematuhan dan urus tadbir yang mematuhi syariah adalah ciri utama undang-undang yang baru. Ia menyediakan rangka kerja yang menyeluruh, mematuhi syariah dari segenap sudut pengawalan, penyeliaan dari perlesenan hingga kepada pembubaran sesebuah institusi. Ia menjelaskan tentang keperluan pengawalseliaan berbeza yang mencerminkan pengantaraan kewangan dan risiko masing-masing kepada sistem kewangan secara keseluruhan. Undang-undang ini turut memperkukuh

perlakuan perniagaan dan keperluan perlindungan pengguna untuk meningkatkan keyakinan pengguna terhadap perkhidmatan dan produk kewangan. Ia juga mengandungi peruntukan yang lebih kukuh bagi penguatkuasaan penyeliaan dan campur tangan penyeliaan yang berkesan di peringkat awal.³¹

Manakala Undang-undang kontrak di Malaysia adalah berasaskan ‘common law’ dan dikawal selia oleh Akta Kontrak 1950 (pindaan 1974) melibatkan beberapa provisi dalam Akta Relief 1950. Kontrak melibatkan dua pihak di mana satu pihak memberi tawaran dan satu pihak lagi menerima tawaran menurut syarat dan terma yang dipersetujui. Kontrak hanya akan dikira sah dan berkuatkuasa di sisi undang-undang serta hanya terbentuk jika semua elemen kontrak dipenuhi seperti tawaran, penerimaan, balasan, niat, kerelaan dan keupayaan.³²

Perbincangan di atas menunjukkan tiada peruntukan khas atau Akta khusus yang digunakan dalam menentukan halatuju serta urustadbir program pembiayaan mikro di Malaysia. Akta Perkhidmatan Kewangan 2013 yang dibincangkan, tiada seksyen khas yang memperuntukkan tentang proses mengawal selia dan mengatur segala aktiviti pelaksanaan pembiayaan mikro di Malaysia dan Akta Kontrak pula diguna pakai bagi tujuan penguatkuasaan kemungkiran kontrak. Berikutnya kajian ini akan meneliti cabaran pelaksanaan pembiayaan mikro.

CABARAN PELAKSANAAN PEMBIAYAAN MIKRO

Sejak ditawarkan kepada kumpulan sasaran ia mendapat perhatian golongan miskin yang mendapat peluang untuk mengubah nasib dan cara kehidupan mereka. Walaubagaimanapun, kesemua institusi ini tidak terkecuali berdepan pelbagai halangan dan kekangan dalam melebarkan perkhidmatan supaya ia dapat dinikmati dan dimanfaatkan oleh kumpulan sasaran. Berikut kita akan membincangkan cabaran yang dihadapi kesemua institusi ini.

KETIDAKSERAGAMAN UNDANG-UNDANG

Cabaran utama yang dihadapi institusi pembiayaan mikro di Malaysia ialah ketidakseragaman undang-undang yang mengawal selia aktiviti pembiayaan mikro. Ini adalah kerana kita masih belum mempunyai sebuah kerangka perundangan yang jelas bagi mengawal selia dan mengatur perjalanan institusi pembiayaan mikro. Di Malaysia pada masa ini kita masih belum lagi mempunyai

jumlah institusi pembiayaan mikro yang banyak. Walaubagaimanapun, perkembangan positif yang ditunjukkan oleh setiap institusi pembiayaan yang terdapat di Malaysia membuktikan keperluan untuk diwujudkan sebuah kerangka perundangan yang jelas dan komprehensif tentang fungsi-fungsi institusi pembiayaan mikro dan juga tanggungjawab institusi pembiayaan kepada peminjam. Selain itu, kerangka perundangan yang jelas juga bertujuan melindungi kedua-dua pihak peminjam dan pembiaya daripada terjadi perkara-perkara yang bercanggah dengan undang-undang dan akhirnya memberi kesan yang buruk kepada industri pembiayaan mikro.

KETIDAKSERAGAMAN TADBIR URUS DAN PENGURUSAN INSTITUSI PEMBIAYAAN MIKRO

Kerajaan adalah pihak pemerintah yang telah diberi mandat untuk mentadbir negara melalui pilihanraya. Kerajaan dalam pentadbirannya berfungsi mengagihkan sumber pendapatan negara secara adil untuk dinikmati oleh seluruh rakyat. Oleh yang demikian amat besar harapan rakyat agar mereka dibantu melalui program khas yang direka secara unik seperti pembiayaan mikro dalam memastikan tiada golongan tercicir dalam menikmati kekayaan dan hasil negara. Golongan miskin didapati tertinggal di belakang dan tidak berupaya melibatkan diri dalam lapangan ekonomi akibat ketandusan modal dan tiada bimbingan sewajarnya. Walaubagaimanapun dalam usaha kerajaan menyalurkan bantuan ini melalui agensi dan pertubuhan masih terdapat masalah dan kekangan yang dihadapi seperti berikut. Contoh campur tangan politik yang pernah berlaku adalah pada tahun 1992 di mana pengurusan AIM di Malaysia telah diambil alih oleh sekumpulan pengurusan tertinggi dan mereka telah menjadikan pemberian Skim Pembiayaan Mikro kepada golongan miskin sebagai satu mekanisme untuk meraih sokongan politik.³³ Oleh yang demikian objektif utama pembiayaan mikro telah menjadi tersasar apabila dikendalikan oleh golongan profesional yang dibayangi ahli politik. Walaubagaimanapun pengurusan AIM berusaha mengembalikan kepercayaan peminjam dengan pengambilalihan oleh pengurusan baru pada tahun 2004. Pasukan pengurusan baru telah melakukan beberapa perubahan dan penambahbaikan dalam memperbaiki keberkesanan bahagian operasi. Campur tangan dari parti pemerintah menjadikan bantuan pembiayaan tersebut sebagai alat meraih

sokongan adalah tidak bertepatan dengan matlamat utama program iaitu basmi kemiskinan kerana ahli politik hanya mahukan hasil akhir iaitu sokongan kepada mereka dan bukan untuk memastikan golongan miskin benar-benar dibela. Campurtangan politik seperti dalam situasi di atas hanya mengekang perkembangan pembiayaan mikro di mana ia boleh melemahkan semangat pihak pengurusan kerana mereka perlu menurut permintaan daripada ahli politik. Objektif utama untuk menyampaikan bantuan akan menjadi terhad dan pihak pengurusan tidak berupaya menolak tekanan politik seperti yang dinyatakan.

KEKURANGAN BANTUAN DARI SUDUT TEKNIKAL, PENGAGIHAN PEMBIAYAAN DISEBABKAN KEKURANGAN TENAGA YANG BERPENGALAMAN DAN POLISI PEMBIAYAAN YANG TIDAK SEKATA

Kebanyakan peminjam yang memohon pembiayaan mikro tidak mempunyai kemahiran mengendalikan perniagaan dan menguruskan kewangan dengan baik. 82% peminjam tiada pengalaman berniaga sebelum menjadi peserta program pembiayaan mikro manakala selebihnya mempunyai sedikit asas berniaga.³⁴ Secara keseluruhannya program pembiayaan mikro tidak dapat mencapai objektif utama dalam membasmi kemiskinan sekiranya pembiayaan yang diberikan tidak disertai dengan bantuan teknikal serta keusahawanan. Tugas institusi kewangan tidak sahaja terhad kepada menawarkan pembiayaan tetapi membantu peserta program untuk membina perniagaan dengan mereka dan sudah tentu perkara ini memerlukan kos operasi yang tinggi. Selain daripada itu latihan berbentuk keusahawanan perlu diberikan secara berterusan kepada para peminjam bagi memastikan objektif utama program pembiayaan mikro mencapai matlamat membasmi kemiskinan tegar di serata pelosok negara.

Kekurangan tenaga mahir dalam menguruskan program pembiayaan mikro juga merupakan halangan dan kelemahan utama program ini. Kebanyakan petugas yang bekerja dengan institusi kewangan ini masih muda dan tidak memiliki kelayakan profesional maka lebih membantutkan kecekapan bahagian pengurusan. Mereka tidak berupaya memotivasikan peminjam atau mempromosikan kebaikan dan manfaat hasil

daripada program ini. Polisi pembiayaan yang tidak sekata di antara semua institusi bukan kewangan dan institusi kewangan juga menghalang program pembiayaan mikro untuk berkembang dan mencapai objektif membasmi kemiskinan. Tambahan pula sehingga hari ini tiada undang-undang khusus yang mengawalselia aktiviti semua institusi kewangan yang terlibat bagi membantu melicinkan urusan pembiayaan dan segala permasalahan yang timbul. Oleh yang demikian usaha untuk menyampaikan bantuan pembiayaan ini kepada golongan sasaran akan terhalang hanya disebabkan kekurangan daripada segi tenaga pekerja dan polisi pembiayaan yang berbeza di setiap institusi.

SISTEM KAWALAN DAN PENGUATKUASAAN PEMBAYARAN BALIK YANG TIDAK TERATUR

Seterusnya apabila pembiayaan telah dikeluarkan kepada peminjam tiada satu sistem kawalan untuk mengesahkan pembiayaan yang diambil oleh peminjam digunakan menurut permohonan pembiayaan. Terdapat sebilangan peminjam yang mengambil pembiayaan tersebut untuk membayar hutang-hutang terdahulu kepada saudara, cetai atau pun rakan-rakan. Selain itu, institusi kewangan juga berdepan kesukaran mengenalpasti kumpulan miskin tegar yang menjadi sasaran program dengan menggunakan kos operasi yang rendah. Sekiranya pihak institusi pembiayaan mendapati pembiayaan yang dikeluarkan tidak digunakan menurut pelan permohonan, hanya amaran secara lisan dikeluarkan bertujuan mengingatkan peminjam untuk membuat bayaran mengikut jadual. Setakat ini tiada institusi pembiayaan yang pernah membuat pembatalan sekiranya berdepan dengan peminjam yang tidak menggunakan pembiayaan tersebut selain daripada tujuan perniagaan. Selain itu, terdapat institusi pembiayaan yang mengenakan sistem bayaran secara mingguan kepada peminjam di mana ini turut membebankan peminjam kerana tempoh yang agak pendek diberikan untuk bayaran balik sedangkan tidak semua jenis perniagaan tidak mendatangkan keuntungan dengan kadar segera. Oleh yang demikian, pihak intitusi perlu memperhalusi sistem penyaluran dan pembayaran balik pembiayaan agar tidak menjejaskan peminjam dan juga pihak institusi pembiayaan.

SISTEM PEMBIAYAAN TIDAK MEMPUNYAI PENGKALAN DATA PEMOHON YANG MENGHUBUNGKAN SEMUA PIHAK BERKUASA YANG TERLIBAT

Masalah lain dari sudut pengumpulan data adalah kerana tiada penguatkuasaan undang-undang yang jelas tentang keperluan usahawan bagi mendaftar perniagaan serta mendapatkan lesen daripada pihak berkuasa negeri. Walaupun perniagaan telah didaftarkan tiada penguatkuasaan untuk memperbaharui pendaftaran atau lesen perniagaan. Seterusnya usahawan yang mendaftar dengan Suruhanjaya Syarikat Malaysia juga tiada penguatkuasaan untuk mengisytiharkan pendapatan usahawan melalui Lembaga Hasil Dalam Negeri. Keadaan seperti ini menyulitkan usaha kerajaan untuk menyalurkan bantuan mengembangkan perniagaan kerana semua institusi pembiayaan mikro memerlukan pemohon untuk sekurang-kurangnya mendaftar perniagaan dan memiliki lesen perniagaan daripada pihak berkuasa negeri serta mempunyai penyata kewangan perniagaan yang tersusun. Sekiranya diwujudkan satu sistem pengkalan data berpusat khas bagi usahawan pembiayaan mikro sudah pasti usaha menyampaikan bantuan pembiayaan ini melalui agensi pelaksana akan menjadi lebih mudah dan teratur serta memberi manfaat yang besar kepada pemohon pembiayaan.³⁵

CADANGAN PENAMBAHBAIKAN TERHADAP KERANGKA PEMBIAYAAN MIKRO DI MALAYSIA

Cabaran-cabaran yang telah dibincangkan di atas menunjukkan bahawa Malaysia memerlukan satu sistem pembiayaan yang teratur dan berlandaskan kerangka perundangan khas bagi menangani masalah-masalah yang timbul sepanjang pelaksanaan pembiayaan mikro. Institusi pembiayaan mikro sama seperti institusi kewangan perbankan juga memerlukan undang-undang, peraturan dan tatacara dalam mengatur dan mengurustadbir urusan aktiviti pembiayaan. Keperluan utama dari sudut perundangan ialah bagi mengawal selia aktiviti dan urusan kerana setiap perkara dalam aktiviti pembiayaan melibatkan pihak-pihak seperti institusi, peminjam dan pelabur bagi institusi yang menggunakan dana hasil pelaburan. Ini menunjukkan undang-undang berperanan dalam menentukan tatacara dan bagaimana sesebuah institusi pembiayaan mikro itu

perlu berfungsi dan diurustadbir. Undang-undang juga perlu mengambilkira aspek perlindungan kepada pihak-pihak sekiranya berlaku pelanggaran dalam aktiviti pembiayaan tersebut. Tambahan lagi, undang-undang dari aspek perlindungan juga harus menitikberatkan isu penipuan serta bagaimana mengelakkan daripada berlakunya jenayah kewangan. Bagi menjustifikasikan kepentingan ini beberapa penambahbaikan amat diperlukan terhadap kerangka perundangan industri pembiayaan mikro yang diamalkan di Malaysia yang mengandungi tatacara yang jelas dan telus dalam usaha memperkasa industri pembiayaan mikro di Malaysia. Pada masa kini Malaysia menguatkuasakan pemakaian Akta Perkhidmatan Kewangan 2013 yang terpakai kepada semua institusi kewangan berdaftar. Melihat kepada keperluan kerangka perundangan yang khas bagi industri pembiayaan mikro maka perlu digubal satu bahagian khas tentang pembiayaan mikro yang menerangkan dengan lebih terperinci tentang tugas, liabiliti dan kesan-kesan terhadap kemungkiran pihak-pihak yang berkontrak. Pada masa kini Akta yang mengawalselia penubuhan institusi pembiayaan ini juga tidak mempunyai peruntukan khas tentang aktiviti pembiayaan mikro secara khusus. Oleh yang demikian proses penyaluran dan penyeliaan pembiayaan yang dijalankan tidak dijalankan menurut mana-mana Akta atau kerangka perundangan yang khusus dan jelas. Berpandukan kepada perkembangan positif yang ditunjukkan oleh kesemua institusi pembiayaan yang menjalankan aktiviti pembiayaan mikro maka penubuhan sebuah Suruhanjaya Khas adalah relevan dan perlu dipertimbangkan mengambil kira keperluan pembangunan, perancangan dan hala tuju industri pembiayaan mikro. Cadangan untuk mewujudkan sebuah Suruhanjaya Khas perlu dipertimbangkan supaya aktiviti pembiayaan dapat dipusatkan kepada satu hentian iaitu di Suruhanjaya Pembiayaan Mikro. Tujuan penubuhan suruhanjaya ini juga adalah bagi memastikan perjalanan aktiviti pembiayaan dijalankan secara teratur dan pada masa sama melindungi pihak-pihak yang terlibat iaitu peminjam dan institusi pembiayaan. Antara perkara-perkara yang perlu dititikberatkan oleh badan berotoriti adalah seperti keperluan kepada lesen penubuhan institusi pembiayaan mikro, hak peminjam dan pembiaya, pengurusan dana pembiayaan dan penyeliaan aktiviti pembiayaan oleh badan berotoriti yang diamanahkan.

KESIMPULAN

Melalui rumusan sejarah pelaksanaan pembiayaan mikro di Malaysia dan luar negara, Penulisan ini mendapati program pembiayaan mikro sejak mula diperkenalkan telah mendapat tempat di seluruh dunia dan mengalami evolusi yang sangat pantas dan berdaya saing. Kriteria utama yang membentuk pelaksanaan proses pembiayaan mikro membuktikan program ini adalah akses mudah golongan miskin kepada modal tunai. Selain itu kajian ini mendapati pelbagai jenis model pembiayaan mikro telah diaplikasikan di seluruh dunia dan di Malaysia secara khususnya mengaplikasikan model Grameen Bank. Seterusnya, perbincangan tentang kepentingan pembiayaan mikro terhadap golongan miskin di seluruh dunia menunjukkan bahawa program seperti ini adalah satu keperluan kepada mereka bagi membantu dalam peningkatan ekonomi dan sekaligus mengurangkan kadar kemiskinan serta tahap kebergantungan golongan miskin kepada bantuan luar. Manakala perbincangan tentang cabaran yang dihadapi dalam pelaksanaan pembiayaan mikro ini menunjukkan bahawa aktiviti pelaksanaan pembiayaan mikro di Malaysia masih memerlukan penambahbaikan dalam pelbagai sudut bagi meningkatkan tahap penyampaian bantuan ini kepada kumpulan sasaran. Akhir sekali, cadangan penambahbaikan terhadap kerangka pembiayaan mikro perlu dipertimbangkan bagi memastikan pembiayaan mikro berjaya dilaksanakan dengan kerjasama dan hubungan dua hala di antara kerajaan, institusi pembiayaan dan juga penerima bantuan pembiayaan. Pada masa ini kemajuan teknologi telah berupaya membantu dalam mempromosi dan memperkenalkan program ini ke seluruh negara. Oleh yang demikian amat wajar sekiranya permasalahan yang dibincangkan di atas diperhalusi dan penambahbaikan dilaksanakan agar misi penyampaian bantuan ini berjaya dipenuhi.

NOTA

- ¹ Abdul Rahim Abdul Rahman, 'Islamic economics: Theoretical and practical perspectives in a global context Islamic microfinance: a missing component in Islamic banking', (2008) 1(2) *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, hlm. 38.
- ² *The Sustainable Development Goals Report 2020*, United Nations, <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf> [20 Ogos 2021].

- ³ *Malaysia's Financial Inclusion Framework*, Bank Negara Malaysia, <https://www.bnm.gov.my/documents/20124/1073866/Malaysia's+Financial+Inclusion+Framework.pdf> [20 Ogos 2021].
- ⁴ *Wawasan Kemakmuran Bersama 2030*, Unit Perancang Ekonomi Malaysia, <https://www.epu.gov.my/en/wawasan-kemakmuran-bersama-2030> [20 Ogos 2021].
- ⁵ *Dasar Keusahawanan Nasional 2030*, Kementerian Pembangunan Usahawan, [https://www.medac.gov.my/admin/files/med/image/portal/Dasar%20Keusahawanan%20Nasional%20\(DKN\)%202030.pdf](https://www.medac.gov.my/admin/files/med/image/portal/Dasar%20Keusahawanan%20Nasional%20(DKN)%202030.pdf) [20 Ogos 2021].
- ⁶ *Laporan Tahunan 2020*, Bank Negara Malaysia, https://www.bnm.gov.my/documents/20124/3026128/ar2020_bm_book.pdf [20 Ogos 2021].
- ⁷ W. Schiffgen, 'The Raiffeisen movement for agricultural cooperation in West Germany', (1979) 6 (4) *Agricultural Administration*, hlm. 245.
- ⁸ D. Fitchett, 'Bank for agriculture and agricultural cooperatives (Baac), Thailand (Case Study)', (1999) *Washington DC: Consultative Group to Assist the Poorest (CGAP) Working Group on Savings Mobilization*, hlm. 7.
- ⁹ K. Maurer, 'Bank Rakyat Indonesia (Bri), Indonesia (Case Study)', (1999) *Working Group on Savings Mobilization. Eschborn, Alemania: CGAP*, hlm. 5-7.
- ¹⁰ Muhammad Yunus, *Banker to the Poor*, Penguin Books, India, 1998, hlm. 112.
- ¹¹ J. Ledgerwood, *Microfinance Handbook: An Institutional and Financial Perspective*, World Bank Publications, Washington, 1998, hlm. 1.
- ¹² Muhammad Yunus, *Banker to the Poor*, hlm. 6-10.
- ¹³ Portal Rasmi Suruhanjaya Koperasi Malaysia, <https://www.skm.gov.my/index.php/my/mengenai-skm/latar-belakang> [10 Ogos 2018].
- ¹⁴ Portal Rasmi Amanah Ikhtiar Malaysia, <http://www.aim.gov.my/> [10 Ogos 2018].
- ¹⁵ Portal Rasmi Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu, <http://maidam.gov.my/index.php/ms/profil/sejarah-penubuhan/2-uncategorised/456-sejarah-ar-rahnu> [11 Ogos 2018].
- ¹⁶ Portal Rasmi Yayasan Pembangunan Islam Malaysia, <https://www.arrahnuyapeim.net/profil-koperasi-yapeimberhad> [11 Ogos 2018].
- ¹⁷ J. Paxton & C. Fruman, *Sustainable Banking with the Poor. Outreach and Sustainability: A Comparative Analysis of Savings-first vs. Credit-first Financial Institutions*, World Bank Publications, Washington, 1997, hlm. 2.
- ¹⁸ A. Addae-Korankye, 'Microfinance: A tool for poverty reduction in developing countries', (2012) 7 (1) *Journal of Business and Retail Management Research*, hlm. 142.
- ¹⁹ W. Schiffgen, 'The Raiffeisen movement for agricultural cooperation in West Germany', hlm. 245.
- ²⁰ J. Alabi, G. Alabi & A. Ahiawodzi, 'Effects of Susu-a traditional micro-finance mechanism on organized and unorganized micro and small enterprises (Mses) in Ghana', (2007) 1 (8) *African Journal of Business Management*, hlm. 202.
- ²¹ C. Koye & A.O. Okpala, 'The history of community banking and its role in Nigerian rural economic development', (2000) 28 (3) *The Review of Black Political Economy*, hlm. 73-87.
- ²² M. Titus, Costs in micro-finance: What do urban Self-hel Groups tell us?, in T. Fisher & M.S. Sriram, M.S (eds.), *Beyond Micro-Credit: Putting Development Back into Micro-Finance*, Oxfam, Oxford, 2002, hlm. 207-208.

- ²³ Muhamamad Yunus, *Banker to the Poor*, hlm. 112.
- ²⁴ D. Hulme & P. Mosley, *Finance against Poverty*, Taylor & Francis Ltd, Hoboken, 1996, hlm. 16.
- ²⁵ Temubual bersama Encik Haidir Anuar bin Dato Dr Zubir, Pengurus Unit Penyelidikan & Inovasi, Amanah Ikhtiar Malaysia, Ibu Pejabat Amanah Ikhtiar Malaysia, Menara Amanah Ikhtiar, No. 3 jalan Cempaka SD 12/1A, Bandar Sri Damansara, PJU9 52200 Kuala Lumpur, 12 Februari 2020.
- ²⁶ Portal Rasmi Yayasan Usaha Maju Sabah, <https://www.yumsabah.com.my/my/index.php/mengenai-yum/sejarah-ringkas-yum/YUM> [11 Ogos 2018].
- ²⁷ Portal Rasmi Tekun, <https://www.tekun.gov.my/ms/maklumat-korporat/info/> [11 Ogos 2018].
- ²⁸ Portal Rasmi Bank Simpanan Nasional, <https://www.bsn.com.my/BSN> [11 Ogos 2018].
- ²⁹ Portal Rasmi Agrobank, <https://www.agrobank.com.my/Agrobank> [11 Ogos 2018].
- ³⁰ Portal Rasmi Bank Rakyat, https://www.bankrakyat.com.my/Bank_rakyat [11 Ogos 2018].
- ³¹ Portal Rasmi Bank Negara Malaysia, http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=bm_legislation&pg=bm_legislation_act&ac=343&full=1&lang=bm [14 Jun 2019].
- ³² Malaysia. 1950. Akta Kontrak 1950 (Akta 136).
- ³³ Sukor Kasim, *Impact of Banking on Rural Poor in Peninsular Malaysia: Final Report of External Impact Evaluation Study on AIM Active Borrowers, Non-Borrowing Members, Dropouts and Non-Participating Poor*, Centre for Policy Research, Universiti Sains Malaysia, 2000.
- ³⁴ Salina H.J. Kassim & Mahfuzur Rahman, 'Handling default risks in microfinance: The case of Bangladesh', (2018) 10(4) *Qualitative Research in Financial Markets*.
- ³⁵ Temubual bersama Encik Mohd Azian Bin Abu Samah, Naib Presiden, Perniagaan Mikro, Jabatan Perbankan Run-cit, Bank Simpanan Nasional, Tingkat 11, Wisma BSN, 117, Jalan Ampang, 50450 Kuala Lumpur, 13 Mac 2020.
- Fitchett, D. 1999. Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC), Thailand (Case Study). *Washington DC: Consultative Group to Assist the Poorest (CGAP) Working Group on Savings Mobilization*: 1-37.
- Hulme, D. & Mosley, P. 1996. *Finance against Poverty*. Hoboken: Taylor & Francis Ltd.
- Koye, C. & Okpala, A.O. 2000. The History of Community Banking and Its Role in Nigerian Rural Economic Development. *The Review of Black Political Economy* 28(3): 73-87.
- Ledgerwood, J. 1998. *Microfinance Handbook: An Institutional and Financial Perspective*. Washington: World Bank Publications.
- Maurer, K. 1999. Bank Rakyat Indonesia (BRI), Indonesia (Case Study). *Working Group on Savings Mobilization. Eschborn, Alemania: CGAP* 5-7.
- Muhammad Yunus. 1998. *Banker to the Poor*. India: Penguin Books.
- Paxton, J. & Fruman, C. 1997. *Sustainable Banking with the Poor. Outreach and Sustainability: A Comparative Analysis of Savings-first vs. Credit-First Financial Institutions*. Washington: World Bank Publications.
- Portal Rasmi Agrobank. <https://www.agrobank.com.my/Agrobank> [11 Ogos 2018]
- Portal Rasmi Amanah Ikhtiar Malaysia. <http://www.aim.gov.my> [10 Ogos 2018].
- Portal Rasmi Bank Negara. http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=bm_legislation&pg=bm_legislation_act&ac=343&full=1&lang=bm [14 Jun 2019]
- Portal Rasmi Bank Rakyat. https://www.bankrakyat.com.my/Bank_rakyat. [11 Ogos 2018].
- Portal Rasmi Bank Simpanan Nasional. <https://www.bsn.com.my/BSN>. [11 Ogos 2018].
- Portal Rasmi Grameen Bank. <https://www.grameen-info.org/microfinance-credit-lending-models> [7 Ogos 2018].
- Portal Rasmi Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu. <http://maidam.gov.my/index.php/ms/profil/sejarah-penubuhan/2-uncategorised/456-sejarah-ar-rahnu> [11 Ogos 2018].
- Portal Rasmi Suruhanjaya Koperasi Malaysia. <https://www.skm.gov.my/index.php/my/mengenai-skm/latar-belakang> [10 Ogos 2018].
- Portal Rasmi Tekun. <https://www.tekun.gov.my/ms/maklumat-korporat/info/> [11 Ogos 2018].
- Portal Rasmi Yayasan Pembangunan Islam Malaysia. <https://www.arrahnuyapeim.net/profil-koperasi-yapeim-berhad> [11 Ogos 2018].
- Portal Rasmi Yayasan Usaha Maju Sabah. <https://www.yumsabah.com.my/my/index.php/mengenai-yum/sejarah-ringkas-yum/YUM> [11 Ogos 2018].
- Salina H.J. Kassim & Mahfuzur Rahman. 2018. Handling default risks in microfinance: The case of Bangladesh. *Qualitative Research in Financial Markets* 10(4).
- Schiffgen, W. 1979. The Raiffeisen Movement for Agricultural Cooperation in West Germany. *Agricultural Administration* 6(4): 245-251.

RUJUKAN

- Abdul Rahim Abdul Rahman. 2008. Islamic economics: Theoretical and practical perspectives in a global context Islamic microfinance: A missing component in Islamic banking. *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies* 1(2): 38-53.
- Addae-Korankye, A. 2012. Microfinance: A tool for poverty reduction in developing countries. *Journal of Business and Retail Management Research* 7(1): 138-149.
- Akta Kontrak 1950 (Akta 136).
- Alabi, J., Alabi, G. & Ahiawodzi, A. 2007. Effects of susu-a traditional micro-finance mechanism on organized and unorganized micro and small enterprises (MSES) in Ghana. *African Journal of Business Management* 1(8): 201-208.
- Dasar Keusahawanan Nasional 2030. Kementerian Pembangunan Usahawan. [https://www.medac.gov.my/admin/files/med/image/portal/Dasar%20Keusahawanan%20Nasional%20\(DKN\)%202030.pdf](https://www.medac.gov.my/admin/files/med/image/portal/Dasar%20Keusahawanan%20Nasional%20(DKN)%202030.pdf) [20 Ogos 2021].

Sukor Kasim. 2000. *Impact of Banking on Rural Poor in Peninsular Malaysia: Final Report of External Impact Evaluation Study on AIM Active Borrowers, Non-Borrowing Members, Dropouts and Non-Participating Poor*. Penang: Centre for Policy Research, Universiti Sains Malaysia.

The Sustainable Development Goals Report 2020. United Nations. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf> [20 Ogos 2021].

Titus, M. 2002. Costs in micro-finance: What do urban Self-hel Groups tell us? In *Beyond Micro-Credit: Putting Development Back into Micro-Finance*, edited by Fisher, T. & Sriram, M.S., 199-233. Oxford: Oxfam.

Wawasan Kemakmuran Bersama 2030. Unit Perancang Ekonomi Malaysia. <https://www.epu.gov.my/en/wawasan-kemakmuran-bersama-2030>. [20 Ogos 2021].

Siti Amira Yaacob
Universiti Kebangsaan Malaysia
Bangi, Selangor
Emel: sitiamirayc@gmail.com

Ruzian Markom
Universiti Kebangsaan Malaysia
Bangi, Selangor
Emel: ruzian@ukm.edu.my